

Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра всесвітньої історії



ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації,

проф. Гаврилюк С. В. 

Протокол № 6

від «15» березня 2017 р.

№6.15032017310

Семантика давньоримського побуту

ПРОГРАМА

вибіркової навчальної дисципліни

підготовки бакалаврів

галузі знань 0203 гуманітарні науки

напряму підготовки 6.020302 історія


Луцьк – 2017


Програма вибіркової навчальної дисципліни “Семантика давньоримського побуту”
для студентів історичного факультету - бакалаврів галузі знань 0203 гуманітарні науки
напряму підготовки 6.020302 історія

” _____ ”, 2017 р. - 15 с.

Розробник: Шульга Світлана Анатоліївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри
всесвітньої історії.

Рецензент: Шабала Ярослав Миколайович, доктор історичних наук, професор.

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри всесвітньої історії.
протокол №9 від 28.02 2017 р.
Завідувач кафедри  (Крамар Ю.В.)

Програма навчальної дисципліни
схвалена науково-методичною комісією історичного факультету
протокол №4 від 2.03 2017 р.
Голова науково-методичної
комісії факультету  (Карліна О. М.)

Програма навчальної дисципліни
схвалена науково-методичною радою університету
протокол № _____ від _____ 2017 р.

Вступ

Програма вибіркової навчальної дисципліни «Семантика давньоримського побуту» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі знань 0203 гуманітарні науки напрям підготовки 6.020302 історія

Предметом вивчення навчальної дисципліни є особливості історичної семантики (знаковості) побутової системи Стародавнього Риму, що дозволить використати побутовий матеріал для історичної реконструкції, поглибленого вивчення історії античного Риму.

Міждисциплінарні зв'язки. Дисципліна «Семантика давньоримського побуту» тісно пов'язана з наступними дисциплінами «Археологія», «Етнологія», «Історія Стародавньої Греції та Риму», «Історія культури»

1.Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів - 4	0203 Гуманітарні науки 6.020302 історія	вибіркова
Модулів	Спеціальність історія	Рік підготовки – 2
Змістових модулів - 2		Семестр – 4
ІНДЗ		Лекції – 30 год.
Загальна кількість годин - 120		Практичні – 14 год.
Тижневих годин (для денної форми навчання):	Освітньо-кваліфікаційний рівень - бакалавр	Консультації – 6 год.
Аудиторних – 44 самостійної роботи – 70 консультації – 6		Самостійна робота – 70 год.
		Форма контролю: залік

2.Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є формування у студентів уявлення про побут Стародавнього Риму як однієї із складових давньоримської цивілізації, його особливості та взаємозв'язки із суспільно-економічними характеристиками античного Риму.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- визначити основні чинники формування побутових ознак Стародавнього Риму;
- виявити особливі риси побуту Стародавнього Риму;

- прослідкувати взаємозв'язок побутових особливостей Стародавнього Риму із характеристиками грецької та давньосхідних цивілізацій;
- проаналізувати економічні, соціальні, політичні та культурно-етнічні побутові характеристики давньоримської цивілізації;
- виробити вміння та навички самостійної роботи студентів із джерелами та історичним матеріалом, науковою літературою, періодичними науковими виданнями, допоміжною літературою.

3. Вимоги до знань та умінь студентів

Студент повинен знати:

- особливості формування давньоримської цивілізації; характерні та загальні риси розвитку грецької та римської цивілізацій;
- чинники формування побуту стародавніх римлян;
- характерні особливості системи давньоримських жител, одягу, харчування, відпочинку;
- розуміти основний понятійний матеріал; аналізувати джерельну базу та історіографію.

Студент повинен вміти:

- аналізувати і узагальнювати історичний матеріал,
- давати характеристику побутовим явищам та процесам;
- визначати роль побутових характеристик в історичному процесі;
- володіти історичною термінологією, аналізувати знакові ознаки побутових явищ;
- опрацьовувати історичні джерела; історичну літературу та періодику;
- застосовувати набуті знання, навички та вміння в самостійній науковій та педагогічній діяльності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин / 4 кредити ECTS.

Форма навчання	Курс	Семестр	Загальний обсяг годин	Кількість годин				Підсумковий контроль
				Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Консультації	
Денна	2	4	120	30	14	70	6	заклік

4. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Суспільне життя та побутова повсякденність (2 год.)

Поняття повсякденності. Повсякденне середовище і побут як основа для діяльності людей. Повсякденність та історія.

Дві особливі риси життя стародавніх римлян. Збереження патріархальних звичаїв як норми та ідеалу життя. Цивітас, громадянська община, як осередок формування норм співжиття. Риси морального образу римського громадянина (*libertas institia, fedea, pietas, virtus*).

Еволюція громадянської общини і руйнація патріархальних звичаїв, моральних норм. Вплив політичних та економічних процесів на розвиток цивітас.

Тема 2. Римська сім'я. Виховання та навчання дітей. Становище жінки (14 год.)

Періоди життя римлянина, обряди та ініціації. Особисте життя. Система римських імен.

Становище жінки в Стародавньому Римі. Правова захищеність. Роль жінки в сім'ї та суспільстві. Зміни у становищі римлянки в епоху Імперії. Укладання шлюбу. Шлюбна церемонія. Становище та суспільна роль заміжньої жінки. Становище матрони в сім'ї. Розлучення.

Виховання дітей. Ставлення держави до справи виховання. Обряди найменування новонародженого, повноліття. Навчання дітей, школи.

Сім'я та її роль у давньоримській державі.

Тема 3. Вода в житті римської общини (4 год.)

Вода та давньоримська община: єдність та протилежність. Археологічні знахідки в Помпеях. Перші криниці та їх облаштування. Пошуки води. Давньоримські акведуки: технічні характеристики, інженерні винаходи. Арка, аркада. Римські акведуки та їх особливості.

Юлій Фронтін «Водопроводи міста Рима». Державний контроль за водопостачання. Система використання води. Домашнє використання води. Фонтани в Римі та свято Фонтаналій.

Тема 4. Давньоримські терми (6 год.)

Давньоримські терми як побутове та суспільне явище. Акведуки. Римські терми: побудова та облаштування. Внутрішня будова. Спеціалізація приміщень, їх функції та призначення.

Терми Каракали. Терми Діоклетіана. Суспільне значення терм, терми як осередок громадського та культурного життя Риму. Юній Сенека про терми.

Тема 5. Основні види давньоримського одягу: офіційний та повсякденний одяг (10 год.)

Одяг як сфера давньоримського побуту. Суспільно-історичне значення одягу. Офіційний та неофіційний одяг. Варіативність та одноманітність в одязі.

Тога як вид офіційного одягу в Стародавньому Римі. Семантичні характеристики та суспільно-політичне значення тоги. Еволюція тоги як офіційного виду одягу. Матеріал, способи носіння та зберігання тоги.

Туніка – універсальний вид давньоримського одягу. Соціальні ознаки туніки. Спосіб виготовлення та носіння.

Стола – офіційний жіночий одяг. Стола як ознака приналежності до римської громадянської общини. Спосіб одягання та носіння. Пала та інстита.

Основні ознаки офіційного давньоримського одягу.

Повсякденний одяг. Відкритість системи повсякденного одягу. Види повсякденного одягу: лацерна, пала, сагум, пенула, каміса.

Колір в одязі римлян. Забарвлення одягу: природні кольори та кольори штучного походження. Соціокультурне значення забарвлення одягу стародавніх римлян. Кольори у жіночому та чоловічому одязі.

Взуття як доповнення до офіційного та неофіційного видів одягу.

Прикраси, зачіски, предмети туалету.

Тема 6. Римська армія: формування, озброєння та військовий одяг (14 год.)

Етапи формування римської армії. Ополчення. Реформа Сервія Тулія. Виникнення маніпулярного ладу. Реформа Гая Марія. Військова реформа Октавіана Августа. Варваризація армії. Римська армія в добу домінанту.

Етруські традиції та особливості латинського військового одягу. Грецька традиція в системі римського військового одягу.

Давньоримський військовий одяг: тога, трабея, туніка, штани. Захистний одяг: шолом, лоріка (кіраса), поножи, наручи. Військове взуття. Варіативність військового одягу. Одяг воєначальників. Відмінності одягу за родами військ.

Прикраси та написи, забарвлення військового одягу та його суспільне значення.

Озброєння римського воїна: щит (чотирикутний, круглий, скута), меч (форма, розміри, способи носіння, меч-спата), спис, пілум, лук і стріли, праща, топори, секіри, молоти.

Давньоримські нагороди. Знаковість військового одягу, обладунків та нагород. Давньоримські традиції в епоху середньовіччя, нового та новітнього часу.

Тема 7. Система харчування в Стародавньому Римі(4 год.)

Традиції харчування в Стародавньому світі. Принципова схема харчування у Стародавньому Римі.

Ранковий раціон: ранкова закуска та денний сніданок. Випадковість та довільність меню. Звичайний сніданок. Спортула. Головна ознака сніданку – індивідуальний прийом.

Обід (сена). Суспільне значення обіду як явища побутового. Часові норми обіду. Обід як елемент повсякденного життя давньоримського життя. Місце проведення обіду. Семантична знаковість розташування гостей та їх кількості. Мікроколективи та принципи їх формування. Меню, переміни, подрібнення. Особливості сервірування столів. Давньоримський посуд.

Норми патріархальної общини та давньоримський обід .

Давньоримський таберна як виклик патріархальним традиціям.

Тема 8. Давньоримські міські та сільські будови. Внутрішній дизайн давньоримського житла (14 год.)

Проблема урбанізації в стародавньому світі. Місто та його архітектура. Громадські заклади: сенат, магістрати, терми ін. Архітектурні особливості громадських будов та матеріал для будівництва. Рим – центр середземноморської держави. Забудова римського Форуму.

Особливості міських житлових приміщень: публічність, відкритість. Типи міських жител: домус та інсула. Домус та його основні приміщення. Зовнішнє та внутрішнє облаштування домуса. Інсула як тип міського будинку. Тіт Лівій про інсулу. Типи міського давньоримського житла: спільне та відмінне. Домус та інсула як прояв патріархальних традицій стародавнього Рима.

Архітектурна революція I ст. до н . е.

Основні типи сільських будинків. Сільська садиба. Розташування приміщень, допоміжних будівель. Функції сільської садиби та її управління. Приміський будинок - вілла. План забудови, розташування структурних одиниць вілли. Внутрішнє облаштування. Суспільні функції вілли .

Архітектурні особливості внутрішньої будови міського та сільського житла. Етрусські традиції. Розташування кімнат та побутових приміщень. Освітлення, двері, вікна.

Меблі. Типи меблів за призначенням та матеріалами.

Особливості внутрішнього облаштування давньоримського житла.

Тема 9. Помпеї та Рим як типові давньоримське місто (10 год.)

Археологічні дослідження в Помпеях. Особливості забудови. Громадський центр міста. Житлові квартали та вулиці. М.Е.Сергієнко – дослідниця Помпей (Сергеєнко М.Е. Помпеї.-М.-Л.:Изд-во АН СССР, 1949).

Рим – столиця держави. Етапи забудови Міста. Римський Форум.

Тема 10. Давньоримські свята (18 год.)

Традиції давньоримських свят. Етруські ігри. Релігійний характер давньоримських свят. Державна організація ігор, контроль та фінансування.

Церемоніальні ігри. Громадські та приватні ігри. Циркові ігри: консульські, еквірії, романські ігри. Сценічні ігри. Грецька традиція в організації сценічних ігор.

Акторська трупа: соціальний та національний склад. Костюм актора.

Види драматичних вистав: ателани, мім. Танцювальні вистави: пантоміма, пірріхій. Музичні вистави. Музичний супровід драматичних та танцювальних вистав. Музичні інструменти.

Тема 11. Гладіатори. Гладіаторські ігри (12 год.)

Етруські поховальні обряди. Походження терміну «гладіатор». Еволюція традиції.

Трупи гладіаторів: формування, діяльність. Гладіаторські школи. Ланіста, фехтмейстер, едитор. Озброєння та навчання гладіаторів. Диференціація в середовищі гладіаторів.

Суспільна роль гладіаторських ігор та гладіаторів. Політичне життя та гладіатори. Гладіатори у війську.

Тема 12. Просторові уявлення стародавніх римлян. Подорожування (12 год.)

Уявлення стародавніх римлян про оточуючий світ. Географічні знання. Календар. Вимірювання часу.

Римські дороги: будівництво та експлуатація. Засоби пересування, лектіка.

Зв'язок, табелярії, легації. Формування сітки поштових станцій та постійних дворів і таберн.

Зародження морської справи. Побудова кораблів: грецька та фінікійська традиція. Військовий та торговельний флот. Подорожування морем.

5. Структура навчальної дисципліни

н/н	Назва теми	Аудиторні та позааудиторні заняття (денна форма)				
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Консультації	Усього
Змістовий модуль I						

1	<i>Суспільне життя та побутова повсякденність</i>	2				2
2	<i>Римська сім'я. Виховання та навчання дітей. Становище жінки.</i>	4	2	8		14
3	<i>Вода в житті римської общини</i>	2		2		4
4	<i>Давньоримські терм</i>			4	2	6
5	<i>Основні види давньоримського одягу: офіційний та повсякденний одяг</i>	4	2	4		10
6	<i>Римська армія: формування, озброєння та військовий одяг</i>	2	2	8	2	14
7	<i>Система харчування в Стародавньому Римі</i>	2	2			4
	<i>Разом за змістовий модуль 1</i>	16	8	26	4	54
	<i>Змістовий модуль 2</i>					
8	<i>Давньоримські міські та сільські будови. Внутрішній дизайн давньоримського житла.</i>	4		8	2	14
9	<i>Помпеї та Рим як типові давньоримські міста</i>			10		10
10	<i>Давньоримські свята. Відпочинок.</i>	4	2	12		18
11	<i>Гладіатори. Гладіаторські ігри</i>	2	2	8		12
12	<i>Просторові уявлення стародавніх римлян. Календар. Подорожування.</i>	4	2	6		12
	<i>Разом за змістовий модуль 2</i>	14	6	44	2	66
	<i>Усього</i>	30	14	70	6	120

6. Теми практичних занять

Тема 1. Римська сім'я. Виховання та навчання дітей. Становище жінки (2 год.).

1. Становище жінки в Стародавньому Римі.

А) роль жінки в полісному колективі;

Б) становище жінки в добу Імперії;

В) роль жінки в релігійному житті.

2. Шлюб у Стародавньому Римі.

3. Виховання дітей в сім'ї. Обряди найменування новонародженого. Повноліття.

Тема 2. Основні види давньоримського одягу: офіційний та повсякденний одяг(2 год.).

1. Одяг як сфера давньоримського побуту: традиції, матеріали.
2. Офіційний одяг: тога, стола. Універсальний вид одягу – туніка.
3. Види повсякденного одягу: лацерна, пала, сагум, пенула, каміса.
4. Кольори у жіночому та чоловічому одязі.

Тема 3. Римська армія: формування, озброєння та військовий одяг(2 год.).

1. Етапи формування римської армії: від ополчення до регулярного війська.
2. Одяг та обладунки римського воїна, їх варіативність та забарвлення:
 - А) тога, трабея, туніка, штани;
 - Б) захисний одяг: шолом, лоріка (кіраса), поножи, наручи;
 - В) одяг та обладунки воєначальника;
 - Г) військові нагороди.
3. Озброєння римського воїна (щит (чотирикутний, круглий, скута), меч (форма, розміри, способи носіння, меч-спата), спис, пілум, лук і стріли, праща, топори, секіри, молоти).

Тема 4. Розпорядок дня та система харчування (2 год.).

1. Розпорядок дня: соціальні особливості, традиції.
2. Система харчування:
 - А) Ранковий раціон: ранкова закуска та денний сніданок;
 - Б) Обід як елемент повсякденного життя, мікроколектив за обідом;
 - В) Меню, переміни, подрібнення. Особливості сервірування столів.
3. Давньоримські таберни.

Тема 5. Давньоримські свята. Відпочинок (2 год.).

1. Давньоримські свята та їх походження.
2. Ігри як вид давньоримських свят:
 - А) Церемоніальні ігри.
 - Б) Громадські та приватні ігри.
 - В) Циркові ігри: консульські, еквірії, романські ігри.
 - Г) Сценічні ігри: грецька традиція в організації сценічних ігор, склад акторів.
 - Д) Морські ігри.
3. Види драматичних вистав: ателани, мім.
 - А) Танцювальні вистави: пантоміма, пірріхій.
 - Б) Музичні вистави. Музичний супровід драматичних та танцювальних вистав. Музичні інструменти.

Тема 6. Просторові уявлення стародавніх римлян. Календар. Подорожування(2 год.).

1. Уявлення про космос та простір у Стародавньому Римі.
2. Географічні знання стародавніх римлян. Наукові праці.
3. Календар і час у римлян.
4. Дороги та зв'язок. Подорожі.

Тема 7. Гладіатори. Гладіаторські ігри(2 год.).

1. Виникнення гладіаторства: етрусська традиція.
2. Школи гладіаторів:
 - А) контингент гладіаторів, диференціація;
 - Б) зброя та спорядження гладіаторів;

В) навчання.

3.Гладіаторські ігри.

4.Громадська та політична роль гладіаторів та гладіаторських ігор.

7. Методи та засоби навчання

Методи навчання: репродуктивний, проблемний, проблемно-пошуковий, пояснювально-ілюстративний, пошуковий, дослідницький, дискусійний.

8. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

Питання для підготовки до контролю :

1.Еволюція громадянської общини і руйнація патріархальних звичаїв, моральних норм.

2.Вода та давньоримська община: єдність та протилежність.

3.Давньоримські акведуки: технічні характеристики, інженерні винаходи. Арка, аркада.

4.Римські акведуки та їх індивідуальні особливості.

5.Давньоримські терми як побутове та суспільне явище.

6.Римські терми, їх побудова та облаштування. Внутрішня будова. Спеціалізація приміщень, їх функції та призначення.

7.Одяг як сфера давньоримського побуту. Суспільне та побутове в одязі.

8.Офіційний та неофіційний одяг.

9.Забарвлення давньоримського одягу, гамма жіночого та чоловічого одягу.

10.Семантичні характеристики та суспільно-політичне значення тоги. Еволюція тоги як офіційного виду одягу.

11.Туніка – універсальний вид давньоримського одягу. Соціальні ознаки туніки. 12.Стола – офіційний жіночий одяг.

13.Основні ознаки офіційного давньоримського одягу.

14.Колір в одязі римлян. Види забарвлення одягу: природні кольори та кольори штучного походження.

15.Взуття як доповнення до офіційного та неофіційного видів одягу.

16.Етапи формування римської армії.

17.Давньоримський військовий одяг.

18.Озброєння римського воїна. Давньоримські нагороди.

19.Архітектурні особливості громадських будов та матеріал для будівництва.

20.Типи міських жител: домус та інсула.

21.Основні типи сільських будинків.

22.Архітектурні особливості внутрішньої будови міського та сільського житла.

23.Меблі. Типи меблів за призначенням та матеріалами.

24.Традиції харчування. Загальність і єдність принципової схеми харчування у Стародавньому Римі.

25.Обід (сена). Суспільне значення обіду як явища побутового.

26.Давньоримський таберна як виклик патріархальним традиціям.

27.Традиції давньоримських свят. Державна організація ігор та приватна ініціатива, контроль та фінансування.

28.Гладіаторський бій як суспільне явище.

29.Групи гладіаторів: формування, діяльність. Гладіаторські школи.

30.Запровадження жрецьких колегій. Жрецька ієрархія.

31. Культ богині Вести. Жінки – жриці. Весталки.

32.Становище жінки в Стародавньому Римі.

33.Укладання шлюбу. Шлюбна церемонія.

34. Виховання дітей. Сім'я та її роль у давньоримській державі.
 35. Уявлення стародавніх римлян про оточуючий світ. Географічні знання.
 36. Римські дороги: будівництво та експлуатація.
 37. Подорожі суходолом та морем: мета, засоби, реалізація.

9. Методи та засоби діагностики успішності навчання

З метою діагностики успішності студентів використовуються:

- усне опитування на семінарських заняттях;
- тематичні письмові самостійні роботи;
- письмові контрольні роботи;
- самостійне індивідуальне завдання;
- співбесіди на консультаціях;
- залік, як підсумковий засіб діагностики успішності.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою складається із сумарної кількості балів поточного оцінювання або виконання індивідуального завдання (40 балів) та модульних контрольних робіт (60 балів).

Поточний контроль (макс - 40 балів)		Модульний контроль (макс - 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1		Модуль 2		
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	МКР 1	МКР 2	
12 балів як середнє арифм. + 8 балів за активність	12 балів як середнє арифм. + 8 балів за активність (ІНДЗ)	30	30	100

11. Джерела та методичне забезпечення навчальної дисципліни «Семантика давньоримського побуту»

А) Джерела та хрестоматії

Аппиан. Гражданские войны. – М.: Российская политическая энциклопедия, Селена, 1994. [Електронний ресурс]

Режим доступу:

<http://www.gumer.info/bibliotekBuks/History/appain/index.php>

Ксенофонт. Анабазис / Ксенофонт; [Пер. із старогр. М. Соневицький]. – Нью-Йорк, 1986. – с.

Ксенофонт. Греческая история / Ксенофонт; [Пер. с древнегреч. и вступ. статья С. Лурье]. – СПб : Алетейя, 1996. – 443 с.

Курций Квинт Руф. История Александра Македонского. Сохранившиеся Книги / Курций Квинт Руф. – М. МГУ, 1963. – с.

Флавий Вегетий Ренат (Перевод: С.П. Кондратьев) Краткое изложение военного дела [Електронний ресурс]

Режим доступу:

<http://xlegio.ru/sources/vegetius/de-re-militari.html>

- Дион Кассий. Римская история / Кассий Дион // Хрестоматия по истории Древнего Рима / Под ред. В. И. Кузицина. – М. : Высшая школа, 1987. – С. 176–187.
- Светоний Транквилл Гай. Жизнь двенадцати цезарей / Пер. М. Л. Гаспарова. – М., 1988. [Электронный ресурс]
Режим доступа:
http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Svet/index.php
- Тит Ливий // Историки и история. Жизнь. Судьба. Творчество. Часть 1. – М. : Остожье, 1997. – 698 с. – с. 226-254.
- Цезарь. Гражданская война // Записки Юлия Цезаря и его продолжателей / Пер. М. М. Покровского. - М., 1962. – с.
- Полибий. Всеобщая история // Перевод с греческого. – М.: ОЛМА-ПРЕСС Инвест, 2004.
Перевод и комментарии Ф. Г. Мищенко. Вступительная статья канд. истор. н. А. В. Короленкова. [Электронный ресурс]
Режим доступа:
http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Polib/index.php
- Плутарх. Избранные жизнеописания: В 2т. / Плутарх; [Пер. с древнегреч.]. – М. : Правда, 1990. – с.
- Цезарь Август. Деяния божественного Августа // Хрестоматия по истории Древнего Рима / Под ред. В. И. Кузицина. – М. : Высшая школа, 1987. – С. 166–176.
- Витрувий. Десять книг по архитектуре / Пер. Ф.А.Петровского. – М., 2005. – с.
- Катон Марк Порций. Земледелие / Марк Порций Катон; Пер. и коммент. М.Е. Сергеенко. – М.–Л. : Изд-во АН СССР, 1950. – 220 с.
- Ливий Тит. История Рима от основания города. В 3 т. / Тит Ливий; [Перевод. Отв. ред. Е. С. Голубцова]. – М. : Наука, 1989. – с.
- Б) Монографічна література**
- Бокшанин А.Г. Источниковедение Древнего Рима: Учеб. пособие / А.Г.Бокшанин. – М.:Изд. Московск. ун-та, 1981. – 160 с.
- Вейс Герман. История цивилизации: архитектура, вооружение, одежда, утварь: Иллюстрированная энциклопедия в 3-х томах. Классическая древность (до IV в.) / Герман Вейс/ Т.1. – М.:Изд-во ЭКСМО –Пресс, 2000. – с.
- Винничук Л. Люди, нравы и обычаи древней Греции и Рима / Лидия Винничук. – М: Высш. школа, 1988. – 495 с.
- Вардиман Е. Женщина в древнем мире / Е.Вардиман. – М.: Наука, 1990. – 335 с.:ил.(по следам исчезнувших культур Востока).
- Гревс И.М. Тацит. - М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1946. – с.
- Грималь П. Цицерон / Пер. с фр. Г.С.Кнабе, Р.Б.Сашиной.- М.:Мол.гв. ,1991. – с.
- Демосфен и Цицерон: Их жизнь и деятельность / М.: Восток, 1991. – с.
- Дельбрюк Г. История военного искусства в рамках политической истории. Т. I – IV / Г.Дельбрюк. – СПб., 1993. – с.

- Джеймс П. Римская цивилизация / П.Джеймс. – М.: Фаир-Пресс, 2000. – с.
- Древний Рим. История. Быт. Культура. Из книг современных ученых / Сост. Л.С. Ильинская. – М.: Московский лицей, 1997. – с.
- Дуров В.С. Жанр сатиры в римской литературе / В.С.Дуров. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1987. – с.
- Дуров В. С. Юлий Цезарь. Человек и писатель / В.С.Дуров. – Л., 1991. – с.
- Золоева Л., Порьяз А. Мировая культура: Древняя Греция. Древний Рим. – М.: Олма – ПРЕСС, 2000. – 447 с.: ил. – (Мировая культура).
- История древнего Рима / Под ред. В.И. Кузищина. - М.: Высшая школа, 1994. – с.
- История древнего Рима / Сост. К.В. Паневин. – СПб.: Полигон, 1998. – с.
- История Европы: В 8 т. Том 1. Древняя Европа. -М., 1988. – с.
- Кнабе Г.С. Древний Рим - история и повседневность. Очерки / Г.С.Кнабе. - М.: Искусство, 1986. – 204 с.
- Короткова М.В. Культура повседневности. История костюма. – М.: ВЛАДОС, 2002. – с.
- Крист Карл. История времен римских императоров от Августа до Константина: Историческая библиотека Бека. В 2 т./ Карл Крист. – Ростов – на Д., 1997.
- Куманецкий К.История культуры древней Греции и Рима / К.Куманецкий. – М.: 1980. – с.
- Лансель Серж. Ганнибал / Серж Лансель / Пер. с фр. Е.В.Головиной. – М.: Мол. гвардия, 2002.
- Махлаюк А. Римские войны. Под знаком Марса / А.Махлаюк. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2003.
- Немировский А.И. Этруски. От мифа к истории / А.И.Немировский. - М.: Наука, 1983. – с.
- Остерман Л. Римская история в лицах / Л.Остерман. – М.: О.Г.И., 1997. – с.
- Парфенов В.Н. Император Цезарь Август: Армия. Война. Политика / В.Н.Парфенов. – СПб.: Алетейа, 2001. – с.
- Парфенов В.Н. Император Цезарь Август: Армия. Война. Политика / В.Н.Паршиков. – СПб.: Алетейа, 2001. – с.
- Этьен Роббер. Цезарь / Э. Роббер / Науч. ред, предисл. Е.В.Ляпустиной; Пер. с фр. Э.М.Драйтовой. – М.: Мол. гв., 2003. – с.
- Робер Ж.-Н. Рим / Ж.-Н. Робер. – М.: Вече, 2006. – 384 с.: ил. – (Гиды цивилизаций).
- Сергеенко М.Е. Жизнь древнего Рима. Очерки быта / М.Е.Сергеенко. – М.-Л.: Наука, 1964. – с.
- Сергеенко М.Е. Очерки по истории сельского хозяйства в древней Италии / М.Е.Сергеенко. –М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1958. – с.
- Сергеенко М.Е. Помпеи / М.Е.Сергеенко. – М.: Изд-во АН СССР, 1949. – с.
- Сергеенко М.Е. Простые люди древней Италии / М.Е.Сергеенко. – М.-Л.: Наука, 1964. – с.
- Сергеенко М.Е. Ремесленники древнего Рима. Очерки/ М.Е.Сергеенко. – Л.: Наука, 1968. – с.
- Словарь античности / Сост. Йоханнес Ирмшер. Пер. с нем. – М.: Прогресс, 1989. – 704 с., ил.
- Тираспольский Г.И. Беседы с палачом: Казни, пытки и суровые наказания в Древнем Риме / Г.И.Тираспольский. – М.: Intrada, 2003. – с.
- Утченко С.Л. Древний Рим. События. Люди. Идеи / С.Л.Утченко. - М.: Наука, 1969. – с.
- Утченко С.Л. Кризис и падение Римской республики / С.Л.Утченко. - М.: Наука, 1965. – с.
- Утченко С.Л. Цицерон и его время / С.Л.Утченко. - М.: Мысль, 1973. – с.
- Утченко С.Л. Юлий Цезарь. Изд. 2-е. / С.Л.Утченко. - М.: Мысль, 1984. – с.
- Утченко С.Л. Политико-философские трактаты Цицерона. – Цицерон. Диалоги О государстве. О законах / С.Л.Утченко. – М., "Наука", 1966. – с.
- Федорова Е.В. Люди императорского Рима / Е.В.Федорова. - М.: Изд-во МГУ, 1990. – с.
- Федорова Е. Императорский Рим в лицах [Электронный ресурс]
Режим доступа:
http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/fedor/index.php

Хачатурян В.М. Древняя Греция: история, быт, нравы / В.М.Хачатурян. – М.: СЛОВО, 2002.- с.

Хафнер Г. Выдающиеся портреты античности. 337 портретов в слове и образе / Г.Хафнер. – М.: Прогресс, 1984. – с.

В) Наукові публікації

Абрамзон М.Г. Император и армия в римской монетной типологии //ВДИ.- 1996.- №3.- с.122-137.

Джоунс К. Язык и империя// ВДИ. - 1997. - № 4.-с.93-99.

Карпюк С.Г. Vulgus u turba : толпа в классическом Риме// ВДИ. - 1997. - № 4. - С.121-137.

Колосовская Ю.К. Некоторые вопросы истории взаимоотношений Римской империи с варварским миром// ВДИ. – 1996. - № 2. – с.146-166.

Махлаюк А.В. «Между заискиванием и суровостью». О некоторых аспектах римской воинской дисциплины// ВДИ.–1998. - № 1. - С.286-300.

Махлаюк А.В.Римская императорская армия в контексте социальной истории//ВДИ.–2003. - № 3. - С.130.

Мельникова А. С. Кружки интеллектуалов в эпоху поздней Римской республики (по письмам Марка Туллия Цицерона) / А.С.Мельникова // Проблемы античной истории. Сборник научных статей к 70-летию со дня рождения проф. Э. Д.Фролова / Под редакцией д-ра ист. наук А. Ю. Дворниченко. – СПб., 2003. [Электронный ресурс]

Режим доступу:

<http://www.centant.pu.ru>

Сергеенко М. Е. Из истории сельского хозяйства древней Италии / М. Е. Сергеенко // ВДИ – 1953. – № 3. – С.

Сергеенко М. Е. Катонская шкала доходности разных земельных угодий / М. Е. Сергеенко // ВДИ – 1949. – № 1. – С.

Сергеенко М. Е. Полевое хозяйство у Катона / М. Е. Сергеенко // ВДИ – 1948. – № 4. – С.

Свенцицкая И.С. Отношения «гражданин-полис» в системе Римской империи: проблема отчуждения// ВДИ.-1997.-№3.-с.79-84.

Сморчков А.М. Римское публичное жречество: между царской властью и аристократией// ВДИ.- 1997.-№1.-с.35-45.

Смирин В.М. Свобода раба и рабство свободного (К истории римского гражданского общества)// ВДИ.-2000.-№2.-с.260.

Штаерман Е.М. Человек и космос в мире Рима //ВДИ. -1992.-№3.-С, 179.

Г)Методичне забезпечення

Шульга С. Навчально-методичні матеріали з курсу “Історія Греції та Риму” для студентів історичного факультету / С.Шульга. – Луцьк: Ред.-вид. відділ “Вежа” ВДУ ім. Лесі Українки, 2002. – 48 с.

Шульга С. Історія Греції та Риму: методичні рекомендації з організації самостійної роботи для студентів історичного факультету / С.Шульга. – Луцьк: Ред.-вид. відділ “Вежа” ВДУ ім. Лесі Українки, 2002. – 27 с.

Шульга С. Історія Стародавньої Греції та Риму. Тестові завдання для студентів історичного факультету / С.Шульга. – Луцьк: Ред.-вид. відділ “Вежа” ВДУ ім. Лесі Українки, 2007. – 78 с.

Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів - 1,5	0203 Гуманітарні науки	вибіркова
	6.020302 Історія	
Модулів	Спеціальність історія	Рік підготовки – 2
Змістових модулів - 2		Семестр – 4
ІНДЗ: є		Лекції – 14 год.
Загальна кількість годин -54		Практичні – 10 год.
Тижневих годин	Освітньо-кваліфікаційний	Консультації – 3 год.

(для денної форми навчання): 1,5	рівень - бакалавр	Самостійна робота – 16 год.
Аудиторних – 54 самостійної роботи – 16 консультації – 3		Форма контролю: залік

1. Мета та завдання вибіркової навчальної дисципліни

Суспільне життя та побутова повсякденність утворюють дві нероздільних сторони життя цивілізації. Суспільне життя пов'язане з побутом, оскільки втілюється в людях і лише в їх діяльності здійснюються виробництво, проходять соціальні процеси, формується культура. Люди живуть в будинках, оточені своїми речами, користуються ними, керуються своїми звичками та нормами. Відповідно вони беруть участь в житті суспільства не під впливом біологічних інстинктів, а із необхідності в задоволенні повсякденних людських потреб.

Сучасна історична наука розглядає категорії суспільного розвитку дедалі конкретніше, тобто у нерозривному зв'язку із суб'єктом – живою людиною в усій різноманітності умов її існування. А повсякденне середовище і побут, не входячи безпосередньо в адміністративну систему чи право, ідеологію чи війну, утворюють їх підґрунтя. Побут же, у свою чергу, нероздільний із соціально-політичними та ідеологічними процесами, з історією суспільства і може бути використаний як джерело для його вивчення.

За своєю прямою функцією предмет побуту належить до сфери людської життєдіяльності, лише частково – до суспільної сфери і виявляє прийняті в ній норми. Саме останнє і прийнято називати **знаком**, а його суспільний зміст – **знаковим** (теорія знаків, або **семиотика**).

Завдання історика і полягає у виявленні особливостей **історичної семантики** (знаковості) **побутової повсякденності**, що дозволить використати побутовий матеріал для історичної реконструкції. Використовуючи побут як джерело, історики відновлюють не магістральні шляхи суспільного прогресу, а

локальні їх прояви. Отже, сенс їх діяльності при вивченні фактів повсякденного побуту полягає у відновленні мікроісторії, що переживається людьми, і співвідноситься із макроісторією як дві нерозривних частини.

Метою курсу є формування у студентів уявлення про побут Стародавнього Риму як однієї із складових давньоримської цивілізації.

Завдання курсу:

- визначити основні чинники формування побутових ознак Стародавнього Риму;
- виявити особливі риси побуту Стародавнього Риму;
- прослідкувати взаємозв'язок побутових особливостей Стародавнього Риму із характеристиками давньосхідних цивілізацій;
- проаналізувати економічні, соціальні, політичні та культурно-етнічні побутові характеристики давньоримської цивілізації;
- виробити вміння та навички самостійної роботи студентів із джерелами та історичним матеріалом, науковою літературою, періодичними науковими виданнями, допоміжною літературою.

Вимоги до знань та умінь студентів:

Студент повинен **знати:**

- особливості формування давньоримської цивілізації;
- чинники формування побуту стародавніх римлян;
- особливі та загальні риси розвитку грецької та римської цивілізацій;
- характерні особливості системи давньоримських жител, одягу, харчування;
- основний понятійний матеріал;
- джерельну базу; історіографію.

Студент повинен **вміти:**

- аналізувати і узагальнювати історичний матеріал,
- давати характеристику побутовим явищам та процесам;
- визначати роль побутових характеристик в історичному процесі;

- володіти історичною термінологією, аналізувати знаковість побуту;
- опрацьовувати історичні джерела; історичну літературу та періодику;
- застосовувати набуті знання, навички та вміння в самостійній науковій та педагогічній діяльності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 54 години / 1,5 кредити ECTS.

Форма навчання	Курс	Семестр	Загальний обсяг годин	Кількість годин				Підсумковий контроль
				Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Консультації	
Денна	2	4	54	14	10	16	3	залік

2. Програма вибіркової навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Суспільне життя та побутова повсякденність.

Поняття повсякденності. Повсякденне середовище і побут як основа для діяльності людей. Повсякденність та історія.

Дві особливі риси життя стародавніх римлян. Збереження патріархальних звичаїв як норми та ідеалу життя. Цивітас, громадянська община, як осередок формування норм співжиття. Риси морального образу римського громадянина (libertas, iustitia, fides, pietas, virtus).

Еволюція громадянської общини і руйнація патріархальних звичаїв, моральних норм. Вплив політичних та економічних процесів на розвиток цивітас.

Тема 2. Вода в житті римської общини.

Вода та давньоримська община: єдність та протилежність. Археологічні знахідки в Помпеях. Перші криниці та їх облаштування. Пошуки води. Давньоримські акведуки: технічні характеристики, інженерні винаходи. Арка, аркада. Римські акведуки та їх індивідуальні особливості.

Юлій Фронтін «Водопроводи міста Рима». Державний контроль за водопостачання. Система використання води. Домашнє використання води. Фонтани в Римі та свято Фонтаналій.

Тема 3. Давньоримські терми.

Давньоримські терми як побутове та суспільне явище. Римські терми, їх побудова та облаштування. Внутрішня будова. Спеціалізація приміщень, їх функції та призначення.

Терми Каракали. Терми Діоклетіана. Громадське значення терм, терми як осередок громадського та культурного життя Риму. Юній Сенека про терми.

Тема 4. Основні види давньоримського одягу: офіційний одяг.

Одяг як сфера давньоримського побуту. Суспільно-історичне значення одягу. Офіційний та неофіційний одяг. Варіаційність та одноманітність в одязі. Забарвлення давньоримського одягу, гамма жіночого та чоловічого одягу.

Тога як вид офіційного одягу в Стародавньому Римі. Семантичні характеристики та суспільно-політичне значення тоги. Еволюція тоги як офіційного виду одягу. Матеріал, способи носіння та зберігання тоги.

Туніка – універсальний вид давньоримського одягу. Соціальні ознаки туніки. Спосіб виготовлення та носіння.

Стола – офіційний жіночий одяг. Стола як ознака приналежності до римської громадянської общини. Спосіб одягання та носіння. Пала та інстита.

Основні ознаки офіційного давньоримського одягу.

Тема 5. Основні види давньоримського одягу: повсякденний одяг.

Повсякденний одяг. Розімкненість системи повсякденного одягу. Види повсякденного одягу: лацерна, пала, сагум, пенула, каміса.

Колір в одязі римлян. Види забарвлення одягу: природні кольори та кольори штучного походження. Соціокультурне значення забарвлення одягу стародавніх римлян. Кольори у жіночому та чоловічому одязі.

Взуття як доповнення до офіційного та неофіційного видів одягу.

Прикраси, зачіски, предмети туалету.

Тема 6. Римська армія: формування, озброєння та військовий одяг

Етапи формування римської армії. Ополчення. Реформа Сервія Тулія. Виникнення маніпулярного ладу. Реформа Гая Марія. Військова реформа Октавіана Августа. Варваризація армії. Римська армія в добу домінанту.

Етруські традиції та особливості латинського військового одягу. Грецька традиція в системі римського військового одягу.

Давньоримський військовий одяг: тога, трабея, туніка, штани. Захистний одяг: шолом, лоріка (кіраса), поножи, наручи. Військове взуття. Варіативність військового одягу. Одяг воєначальників. Відмінності одягу за родами військ..

Прикраси та написи, забарвлення військового одягу та його суспільне значення.

Озброєння римського воїна: щит (чотирикутний, круглий, скута), меч (форма, розміри, способи носіння, меч-спата), спис, пілум, лук і стріли, праща, торпори, секіри, молоти.

Давньоримські нагороди.

Знаковість військового одягу, обладунків та нагород. Вияви давньоримських традицій в епоху середньовіччя, нового та новітнього часу.

Тема 7. Давньоримські міські та сільські будови. Внутрішній дизайн давньоримського житла.

Проблема урбанізації в стародавньому світі. Місто та його архітектура. Громадські заклади: сенат, магістрати, терми ін. Архітектурні особливості громадських будов та матеріал для будівництва. Рим – центр середземноморської держави. Забудова римського Форуму.

Особливості міських житлових приміщень: публічність, відкритість. Типи міських жител: домус та інсула. Домус та його основні приміщення. Зовнішнє та внутрішнє облаштування домуса. Інсула як тип міського будинку. Тіт Лівій про

інсулу. Типи міського давньоримського житла: спільне та відмінне. Домус та інсула як прояв патріархальних традицій стародавнього Рима.

Архітектурна революція I ст. до н . е.

Основні типи сільських будинків. Сільська садиба. Розташування приміщень, допоміжних будівель. Функції сільської садиби та її управління. Приміський будинок - вілла. План забудови, розташування структурних одиниць вілли. Внутрішнє облаштування. Суспільні функції вілли .

Архітектурні особливості внутрішньої будови міського та сільського житла. Етрусські традиції. Розташування кімнат та побутових приміщень. Освітлення, двері, вікна.

Меблі. Типи меблів за призначенням та матеріалами.

Особливості внутрішнього облаштування давньоримського житла.

Тема 8. Помпеї як типове давньоримське місто

Археологічні дослідження в Помпеях. Особливості забудови. Громадський центр міста. Житлові квартали та вулиці. М.Е.Сергеєнко – дослідниця Помпей (Сергеєнко М.Е. Помпеї.-М.-Л.:Изд-во АН ССРСР, 1949.)

Тема 9. Розпорядок дня та система харчування.

Традиції харчування. Загальність і єдність принципової схеми харчування у Стародавньому Римі.

Ранковий раціон: ранкова закуска та денний сніданок. Випадковість та довільність меню. Звичайний сніданок. Спортула. Головна ознака сніданку – індивідуальний прийом.

Обід (сена). Суспільне значення обіду як явища побутового. Часові норми обіду. Обід як елемент життя давньоримського життя. Місце проведення обіду. Семантична знаковість розташування гостей та їх кількості. Мікроколективи та принципи їх формування. Меню, переміни, подрібнення. Особливості сервірування столів. Давньоримський посуд.

Давньоримський таберна як виклик патріархальним традиціям.

Норми патріархальної общини та давньоримський обід .

Тема 10. Давньоримські свята.

Традиції давньоримських свят. Етруські ігри. Релігійний характер давньоримських свят. Державна організація ігор, контроль та фінансування.

Церемоніальні ігри. Громадські та приватні ігри. Циркові ігри: консульські, еквірії, романські ігри. Сценічні ігри. Грецька традиція в організації сценічних ігор.

Склад акторів. Акторська трупа: соціальний та національний склад. Костюм актора.

Види драматичних вистав: ателани, мім. Танцювальні вистави: пантоміма, пірріхій. Музичні вистави. Музичний супровід драматичних та танцювальних вистав. Музичні інструменти.

Тема 11. Гладіатори. Гладіаторські ігри.

Етруські поховальні обряди. Походження терміну «гладіатор». Еволюція традиції.

Трупи гладіаторів: формування, діяльність. Гладіаторські школи. Ланіста, фехтмейстер, едитор. Озброєння та навчання гладіаторів. Диференціація в середовищі гладіаторів.

Тема 13. Становище жінки. Сім'я. Виховання та навчання дітей.

Дитячі ігри.

Становище жінки в Стародавньому Римі. Правова захищеність. Роль жінки в сім'ї та суспільстві. Зміни у становищі римлянки в епоху Імперії.

Укладання шлюбу. Способи укладання шлюбу. Шлюбна церемонія. Становище та суспільна роль заміжньої жінки. Становище матрони в сім'ї. Розлучення.

Виховання дітей. Невтручання держави у справи виховання. Обряди найменування новонародженого, повноліття. Навчання дітей, школи.

Сім'я та її роль у давньоримській державі.

Тема 14. Просторові уявлення стародавніх римлян. Подорожування.

Уявлення стародавніх римлян про оточуючий світ. Географічні знання. Зародження морської справи. Побудова кораблів: грецька та фінікійська традиція. Військовий флот. Морська торгівля.

Римські дороги: будівництво та експлуатація. Формування сітки поштових станцій та постійних дворів і таберн.

Подорожі суходолом та морем: мета, засоби, реалізація.

3. Структура навчальної дисципліни

н/н	Назва теми	Аудиторні та позааудиторні заняття (денна форма)				
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Консультації	Усього
Змістовий модуль 1. Основні характеристики давньоримського побуту						
	<i>Суспільне життя та побутова повсякденність.</i>	2		4	1	
	<i>Вода в житті римської общини. Давньоримські терми.</i>	2		2	1	
	<i>Основні види давньоримського одягу: офіційний та повсякденний одяг.</i>	4		4	1	
	<i>Давньоримські міські та сільські будови. Внутрішній дизайн давньоримського житла.</i>	2				
	<i>Просторові уявлення стародавніх римлян. Подорожування.</i>	2		1		
	<i>Розпорядок дня та система харчування.</i>	2		1		
	<i>Римська армія: формування, озброєння та</i>		2	2		

	<i>військовий одяг.</i>					
	<i>Давньоримські свята.</i>		2	2		
	<i>Становище жінки. Сім'я. Виховання та навчання дітей. Дитячі ігри.</i>		2			
	<i>Гладіатори.Гладіаторські ігри.</i>	2	4			
	<i>Разом за змістовий модуль I</i>	14	10	16	3	
	<i>Разом</i>	14	10	16	3	

Змістовий модуль 1.

Теми практичних занять

Тема 1.Римська армія: формування, озброєння та військовий одяг.

1. Етапи формування римської армії: від ополчення до регулярного війська.
2. Одяг та обладунки римського воїна, їх варіативність та забарвлення:
 - А) тога, трабея, туніка, штани;
 - Б) захисний одяг: шолом, лоріка (кіраса), поножи, наручи;
 - В) одяг та обладунки воєначальника;
 - Г) військові нагороди.
3. Озброєння римського воїна (щит (чотирикутний, круглий, скута), меч (форма, розміри, способи носіння, меч-спата), спис, пілум, лук і стріли, праща, топори, секіри, молоти).

Тема 2.Давньоримські свята.

1. Давньоримські свята та їх походження.
2. Ігри як вид давньоримських свят:
 - А) Церемоніальні ігри.
 - Б) Громадські та приватні ігри.
 - В) Циркові ігри: консульські, еквірії, романські ігри.
 - Г) Сценічні ігри: грецька традиція в організації сценічних ігор, склад акторів.
 - Д) Морські ігри.
3. Види драматичних вистав: ателани, мім.
 - А) Танцювальні вистави: пантоміма, пірріхій.
 - Б) Музичні вистави. Музичний супровід драматичних та танцювальних вистав. Музичні інструменти.

Тема 3. Становище жінки. Сім'я. Виховання та навчання дітей. Дитячі ігри.
(2 год.)

1. Становище жінки в стародавньому Римі.
 - А) роль жінки в полісному колективі;
 - Б) становище жінки в добу Республіки та Імперії;
 - В) роль жінки в релігійному житті.
2. Шлюб у Стародавньому Римі:
 - А) укладання шлюбу;
 - Б) римлянка – заміжня жінка (роль в домі та суспільстві);
 - В) розлучення.
3. Виховання дітей в сім'ї. Обряди найменування новонародженого. Повноліття.

Тема 4 .Гладіатори. Гладіаторські ігри.

1. Виникнення гладіаторства: етрусська традиція.
2. Школи гладіаторів:
 - А) склад гладіаторів, диференціація;
 - Б) зброя та обладунки гладіаторів.
3. Гладіаторські ігри.
4. Суспільна та політична роль гладіаторів та гладіаторських ігор.

Індивідуальне завдання

Підготувати повідомлення на одну із запропонованих тем:

1. День римського легіонера.
2. Похід римських легіонів на галів.
3. Карфагенська армія доби Пунічних воєн.
4. Життєвий шлях римського полководця (на прикладі обраного довільно).
5. Римлянка доби Республіки.
6. Римлянка доби Імперії.
7. Римська вілла.
8. Засідання римського сенату.
9. Римська кухня.
10. Храм богині Вести та весталки.
11. Римський ремісник: побут, виробництво, торгівля.
12. Подорож до Єгипту.
13. Римський раб: побут, праця.
14. Гладіатори.

5. Методи навчання: пояснювально-ілюстративний; метод проблемного викладу; дослідницький; ілюстративний; репродуктивний; дискусійний

6. Форма підсумкового контролю успішності навчання - залік.

Питання для підготовки до контролю :

- 1.Еволюція громадянської общини і руйнація патріархальних звичаїв, моральних норм.
- 2.Вода та давньоримська община: єдність та протилежність.
- 3.Давньоримські акведуки: технічні характеристики, інженерні винаходи. Арка, аркада.
- 4.Римські акведуки та їх індивідуальні особливості.
- 5.Давньоримські терми як побутове та суспільне явище.
- 6.Римські терми, їх побудова та облаштування. Внутрішня будова. Спеціалізація приміщень, їх функції та призначення.
- 7.Одяг як сфера давньоримського побуту. Суспільно значення одя- гу.
- 8.Офіційний та неофіційний одяг.
- 9.Забарвлення давньоримського одягу, гамма жіночого та чоловічого одягу.
- 10.Семантичні характеристики та суспільно-політичне значення тоги. Еволюція тоги як офіційного виду одягу.
- 11.Туніка – універсальний вид давньоримського одягу. Соціальні ознаки туніки.
- 12.Стола – офіційний жіночий одяг.
- 13.Основні ознаки офіційного давньоримського одягу.
- 14.Колір в одязі римлян. Види забарвлення одягу: природні кольори та кольори штучного походження.
- 15.Взуття як доповнення до офіційного та неофіційного видів одягу.
- 16.Етапи формування римської армії.
- 17.Давньоримський військовий одяг.
- 18.Озброєння римського воїна. Давньоримські нагороди.
- 19.Архітектурні особливості громадських будов та матеріал для будівництва.

20. Типи міських жител: домус та інсула.
21. Основні типи сільських будинків.
22. Архітектурні особливості внутрішньої будови міського та сільського житла.
23. Меблі. Типи меблів за призначенням та матеріалами.
24. Традиції харчування. Загальність і єдність принципової схеми харчування у Стародавньому Римі.
25. Обід (сена). Суспільне значення обіду як явища побутового.
26. Давньоримський таберна як виклик патріархальним традиціям.
27. Традиції давньоримських свят. Державна організація ігор та приватна ініціатива, контроль та фінансування.
28. Гладіаторський бій як суспільне явище.
29. Трупи гладіаторів: формування, діяльність. Гладіаторські школи.
30. Запровадження жрецьких колегій. Жрецька ієрархія.
31. Культ богині Вести. Жінки – жриці. Весталки.
32. Становище жінки в Стародавньому Римі.
33. Укладання шлюбу. Шлюбна церемонія.
34. Виховання дітей. Сім'я та її роль у давньоримській державі.
35. Уявлення стародавніх римлян про оточуючий світ. Географічні знання.
36. Римські дороги: будівництво та експлуатація.
37. Подорожі суходолом та морем: мета, засоби, реалізація.

7. Методи та засоби діагностики успішності навчання:

З метою діагностики успішності студентів використовуються: усне опитування на семінарських заняттях; письмові контрольні роботи; виконання індивідуальних завдань; співбесіди на консультаціях; залік, як підсумковий засіб діагностики успішності.

8. Розподіл балів.

<i>Поточний контроль (макс - 40 балів)</i>	<i>Модульний контроль (макс - 60 балів)</i>	<i>Загальна кількість балів</i>
<i>Модуль 1</i>	<i>Модуль 2</i>	

<i>Змістовий модуль 1</i>	<i>Змістовий модуль 2</i>	<i>МКР 1</i>	<i>МКР 2</i>	
<i>12 балів як середнє арифм. + 8 балів за активність</i>	-	<i>30 (15 б.- письмова робота; 15 б. - ІНДЗ)</i>	-	<i>50</i>

Шкала оцінювання знань студентів

<i>Оцінка в балах</i>	<i>Оцінка за національною шкалою</i>	<i>Оцінка за шкалою ECTS</i>	<i>Пояснення</i>
<i>90-100</i>	<i>відмінно</i>	<i>A</i>	<i>відмінне виконання</i>
<i>82-89</i>	<i>добре</i>	<i>B</i>	<i>вище середнього рівня</i>
<i>75-81</i>	<i>добре</i>	<i>C</i>	<i>загалом хороша робота</i>
<i>67-74</i>	<i>задовільно</i>	<i>D</i>	<i>непогано</i>
<i>60-66</i>	<i>задовільно</i>	<i>E</i>	<i>виконання відповідає мінімальним критеріям</i>
<i>35-59</i>	<i>незадовільно</i>	<i>FX</i>	<i>необхідне повторне перескладання</i>
<i>1-34</i>	<i>незадовільно</i>	<i>F</i>	<i>необхідне повторне вивчення курсу</i>

9. Рекомендована література.

А) Джерела

Аппиан. Гражданские войны. – М.: Российская политическая энциклопедия, Селена, 1994. [Електронний ресурс]

Режим доступу:

<http://ww.gumer.info/bibliotekBuks/History/appain/index.php>

Флавий Вегетий Ренат (Перевод: С.П. Кондратьев) Краткое изложение военного дела [Електронний ресурс]

Режим доступу:

<http://xlegio.ru/sources/vegetius/de-re-militari.html>

Дион Кассий. Римская история / Кассий Дион // Хрестоматия по истории Древнего Рима / Под ред. В. И. Кузищина. – М. : Высшая школа, 1987. – С. 176–187.

Марк Тулій Цицерон. Про державу, Про закони, Про природу богів / Пер. з лат. В. Литвинова. — Київ: Основи, 1998. — 476 с.

Марцелин А. Римская история/ Пер. с латыни Кулаковского, А.И. Сонни. – 3-е изд. – Спб.: Алетея, 2000. – 576с.

Публій Корнелій Тацит//Історики и история. Жизнь. Судьба. Творчество. Часть 1. – М. : Остожье, 1997. – 698 с. – с. 364-384.

Светоний Транквилл Гай. Жизнь двенадцати цезарей / Пер. М. Л. Гаспарова. – М., 1988. [Электронний ресурс]
Режим доступу:
http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Svet/index.php

Тит Ливий //Історики и история. Жизнь. Судьба. Творчество. Часть 1. – М. : Остожье, 1997. – 698 с. – с. 226-254.

Цезарь. Гражданская война // Записки Юлия Цезаря и его продолжателей / Пер. М. М. Покровского. - М., 1962.

Полибий. Всеобщая история // Перевод с греческого. – М.: ОЛМА-ПРЕСС Инвест, 2004. Перевод и комментарии Ф. Г. Мищенко. Вступительная статья канд. истор. н. А. В. Короленкова. [Электронний ресурс]
Режим доступу:
http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Polib/index.php

Плутарх. Избранные жизнеописания: В 2т. / Плутарх; [Пер. с древнегреч.]. – М. : Правда, 1990

Цезарь Август. Деяния божественного Августа // Хрестоматия по истории Древнего Рима / Под ред. В. И. Кузищина. – М. : Высшая школа, 1987. – С. 166–176.

Витрувий. Десять книг по архитектуре / Пер. Ф.А.Петровского. – М., 2005.

Катон Марк Порций. Земледелие / Марк Порций Катон; Пер. и коммент. М.Е. Сергеенко. – М.–Л. : Изд-во АН СССР, 1950. – 220 с.

Ливий Тит. История Рима от основания города. В 3 т. / Тит Ливий; [Перевод. Отв. ред. Е. С. Голубцова]. – М. : Наука, 1989.

Б) Монографічна література

Абрамов В. В. Історія туризму: підруч. / В. В. Абрамов, М. В. Тонкошкур; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х: ХНАМГ, 2010. – 294 с.[Электронний ресурс]
Режим доступу:
eprints.kname.edu.ua/.../1/Історія_туризму_укр_оконч_для_академии.pdf

Античная культура. Литература, театр, искусство, философия, наука: Словарь-справочник / Сост. и общ. ред. В.Н. Ярхо / 2-е испр. и доп. изд. – М.: Лабиринт, 2002.

Античный полис. Курс лекций / [Отв. ред. В.В.Дементьева, И.Е.Суриков]. – М.: Русский Фонд Содействия Образованию и Науке, 2010. – 240 с.

Андрей Буровский. Древний Рим. 1000-летняя биография (Электронная книга Google) [Электронний ресурс]
Режим доступу:

https://books.google.com.ua/books?id=4GbAAgAAQBAJ&dq=%D0%B2%D0%B5%D0%B3%D0%B5%D1%86%D1%96%D0%B9+%D0%BF%D1%80%D0%BE+%D0%B2%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%83+%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%83&hl=ru&source=gbs_navlinks_s

Быт и история в античности / [Отв. ред. Г.С.Кнабе]. – М.: Наука, 1988.

Вейс Герман. История цивилизации: архитектура, вооружение, одежда, утварь: Иллюстрированная энциклопедия в 3 –х томах. Классическая древность(до IV в.). Т.1. – М.: Изд-во ЭКСМО- Пресс, 2000.

Винничук Л. Люди, нравы и обычаи древней Греции и Рима / Лидия Винничук. – М.: Высшая школа, 1988.

Всеобщая история искусств: В 6 т./ [Б. В. Вейрман и др.]. – Т. 1. Искусство древнего мира. – М.: Искусство, 1956. – 467 с.

Горончаровский В.А. Гладиаторы в бою. На арене и полях сражений / Владимир Горончаровский. – М.: Яуза Эксмо, 2008. – 320 с.

Джеймс Паула. Римская цивилизация / Паула Джеймс ; [Пер. с англ. М. Звонарева]. – М. : ГРАНД : ФАИР-ПРЕСС, 2000. – 269 с.

Древний Рим. Государственное устройство. Искусство. Наука. Философия / Под ред. В.Бутромеева.- М.: Современник, 1997.

Геров Б. К вопросу о включении рабов в римское войско при Августе / Б. Геров // Античное общество. – М., 1967.

Золоева Л., Порьяз А. Мировая культура: Древняя Греция. Древний Рим / Л.Золоева, А.Порьяз. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2000. – 447 с.6 ил. – (Мировая культура).

Игнатенко А. В. Армия и государственный механизм рабовладельческого Рима эпохи Республики / А.В.Игнатенко. – Свердловск, 1970.

Игнатенко А. В. Древний Рим: от военной демократии к военной диктатуре / А.В.Игнатенко. – Свердловск, 1988.

История древнего мира / Под ред. И. М. Дьяконова, В. Д. Нероновой, И. С. Свенцицкой. – Кн. 3. – М., 1983.

История древнего Рима / Сост. В.Паневин. – СПб.: Полигон, 1999. – 705 с.

История и культура античного мира / Сб. ст. – М.: Наука, 1977.

Крист Карл. История времен римских императоров от Августа до Константина [Текст] : ист.б-ка Бека / Карл Крист. – Ростов н/Д : Феникс, 1997 – Т. 2. – 509 с.

Лебедев С. А. Аппиан и его гражданские войны / С.А.Лебедев. – М., 1935.

Каллистов Д. П. Античный театр / Д. П. Каллистов. – Л. : Искусство, 1970. – 176 с.

Кнабе Г.С. Древний Рим – история и повседневность. Очерки / Г.С.Кнабе – М.: Искусство, 1986.

Коннолли П. Греция и Рим. Энциклопедия военной истории / П.Коннолли.– М., 2000.

Манникс Д. Идущие на смерть / Д.Манникс. – М., 1994.

Махлаюк А. Армия Римской империи. Очерки традиций и ментальности: Монография. – Н. Новгород: Изд-во ННГУ, 2000. – 235 с. [Электронный ресурс]

Режим доступа:

[Stable URL: <http://elar.uniyar.ac.ru/jspui/handle/123456789/1494>]

Махлаюк А. Римские войны. Под знаком Марса / А.Махлаюк. – М.: Изд-во Центрполиграф, 2003. – 447 с.; ил. (Загадки истории).

Махлаюк А. Солдаты Римской империи. Традиции военной службы и воинская ментальность / А.Махлаюк. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ; Издательство «Акра», 2006. – 440 с. (Исторические исследования).

Махлаюк А. Римские легионы в бою / А.Махлаюк. – М.: Яуза; Эксмо, 2009. – 512 с. (Войны мечей) (соавт. А.Е. Негин).

Маяк И.Л. Женщина в раннем Риме (У – IV вв. до н.э.) / И.Л. Маяк // Женщина в античном мире. Сборник статей. – М.: Наука, 1995. – С.76 – 103.

Моммзен Т. История Рима: В 3 т. / Теодор Моммзен; [Перевод; Вступ. ст. А. Б. Егорова]. –СПб. : Наука; Изд. фирма «Ювента», 1994.

Мухтасипов И. Н.Военная политика Римской империи в Германии при Августе и Тиберии / И. Н. Мухтасипов. [Электронный ресурс]

Режим доступа:

<http://www.roman-glory.com/04-01-10>

Мэттьюз Р. Гладиаторы / Р. Мэттьюз. – М., 2006.

Носов К.С. Гладиаторы / К.С. Носов. – СПб., 2005.

Парфенов В. Н. Рим от Цезаря до Августа / В.Н.парфенов. – Саратов, 1987.

Паолуччи Ф. Гладиаторы: обреченные на смерть / Ф. Паолуччи. – М., 2007.

Робер Ж. – Н. Рим / Жан – Ноэль Робер. – М.: Вече, 2006. – 384 с.: ил.

- Сапрыкин С.Ю. Женщины-правительницы Понтийского и Боспорского Царств (Динамия, Пифодорида, Антония Трифена) / С.Ю.Сапрыкин // Женщина в античном мире: Сб. статей. - М.: Наука, 1995. – С. 181 – 203.
- Сергеенко М.Е. Жизнь древнего Рима. Очерки быта / М.Сергеенко. – М.-Л.: Наука, 1964.
- Сергеенко М.Е. Помпеи / М.Сергеенко.– М.: Изд-во АН СССР, 1949.
- Сергеенко М. Е. Итальянские горожане в I в. н. е. / М. Е. Сергеенко // Вестник древней истории. – 1975. – № 4. – С. 115.
- Трухина Н. Н. Политика и политики «золотого века» Римской республики (II в. до н. э.) / Н. Н. Трухина; Под. ред. И. Л. Маяк. – М. : Изд-во МГУ. 1986. – 184 с.
- Тираспольский Г.И. Беседы с палачом: Казни, пытки и суровые наказания в Древнем Риме / Г.И.Тираспольский. – М.: Intrada, 2003.
- Утченко С. Л. Древний Рим. События. Люди. Идеи / С. Л. Утченко. – М. : Наука, 1969. – 324 с.
- Утченко С. Л. Юлий Цезарь. Цицерон и его время / С. Л. Утченко. – М.: Мысль, 1998. – 624 с. – (Всемирная история в лицах).
- Федорова Е.В. Люди императорского Рима / Е.В.Федорова. – М.:Изд-во МГУ, 1990. – 366 с.
- Хафнер Г. Выдающиеся портреты античности. 337 портретов в слове и образе / Герман Хафнер; Пер. с нем. / предисл. и ред. Г. Б. Федорова. – М. : Прогресс, 1984. – 311 с.
- Хефлинг Гельмут. Римляне, рабы, гладиаторы: Спартак у ворот Рима / Гельмут Хефлинг; [Пер. с нем. / Послесл. и коммент Е. В. Ляпустиной]. – М. : Мысль, 1992. – 270 с.
- Чаплыгина Н.А. Римская женщина в правление Августа / Н.А.Чаплыгина // Женщина в античном мире: Сб. статей. - М.: Наука, 1995. – С. 104 -130.
- Этьен Роббер. Цезарь / Науч. ред, предисл. Е.В.Ляпустиной; Пер. с фр. Э.М. Драйтовой. – М.: Мол. гв., 2003.

В) Наукові публікації

- Дементьева В. В. Объем полномочий римских консулярных военных трибунов / В. В. Дементьева // Вестник древней истории. – 2000. – № 4.
- Дементьева В. В. Магистратская власть периода республики содержание понятия *imperium* / В. В. Дементьева // Вестник древней истории. – 2005. – № 4.
- Белкин М.В. Фульвия – фурия римской революции / М.В. Белкин // Мнемон. Исследования и публикации по истории античного мира / [Под редакцией профессора Э.Д. Фролова]. – Санкт-Петербург, 2009. – Выпуск 8. – С.234 – 242.

Белкин М.В. Смерть и бессмертие Туллии, дочери Цицерона / М.В. Белкин // Мнемон. Исследования и публикации по истории античного мира. / [Под редакцией профессора А.Х. Даудова]. – Санкт-Петербург, 2013. – Выпуск 12: Из истории античности и нового времени. Сборник статей к 80-летию со дня рождения проф. Э.Д. Фролова. – С.337 – 345.

Горбулич И.С. Династический брак как политическое орудие в карьере Помпея Великого / И.С. Горбулич // Мнемон. Исследования и публикации по истории античного мира / [Под редакцией профессора Э.Д. Фролова]. – Санкт-Петербург, 2006. – Выпуск 5. – С.287 – 295.

Гороховская Л.П. Арсиноя IV, сестра Клеопатры / Л.П. Гороховская // Мнемон. Исследования и публикации по истории античного мира / [Под редакцией профессора Э.Д. Фролова]. – Санкт-Петербург, 2002. – Выпуск 1. – С.115 – 122.

Колосовская Ю.К. Некоторые вопросы истории взаимоотношений Римской империи с варварским миром // ВДИ. – 1996. - № 2. – с.146-166.

Портнягина И.П. Знатная римлянка в период поздней республики / И.П. Портнягина // Мнемон. Исследования и публикации по истории античного мира / [Под редакцией профессора Э.Д. Фролова]. – СПб., 2005. – Вып.4. – С.260-278.

Портнягина И.П. Октавия, сестра Октавиана – идеальная матрона в век эмансипации / И.П. Портнягина // Мнемон. Исследования и публикации по истории античного мира / [Под редакцией профессора Э.Д. Фролова]. – Санкт-Петербург, 2006. – Выпуск 5. – С.308 – 318.

Портнягина И.П. (Тверь). Юлия Старшая в контексте династической политики Октавиана Августа / И.П. Портнягина // Мнемон. Исследования и публикации по истории античного мира / [Под редакцией профессора Э.Д. Фролова]. – Санкт-Петербург, 2009. – Выпуск 8. – С.250-263.

Портнягина И.П. Ливия Друзилла – первая римская «императрица» / И.П. Портнягина // Мнемон. Исследования и публикации по истории античного мира / [Под редакцией профессора Э.Д. Фролова]. – Санкт-Петербург, 2011. – Выпуск 10. – С. 273-293.

Штаерман Е.М. Человек и космос в мире Рима // ВДИ. – 1992. – №3. – С. 179.